

Výjezdní seminář z obchodního práva

Obchodní právo v roce II

10. – 12. dubna 2015

Nedodržení společného způsobu zastupování obchodní korporace –

non negotium nikoho nebo osobní negotium jednatelického členu?

Mgr. Lucia Fetters Ležovičová

1. Úvod

V nedávném rozhovoru s českým firemním sociologem Vojtěchem Bednářem mě zaujala jeho poznámka o vnášení zahraniční kultury do podnikatelské praxe v České republice a poukázání na problémy, které mohou následně v dané společnosti vzniknout. Naše firemní kultura je odlišná od anglosaské a i od německé (rakouské) firemní kultury, což, jak poukázal správně i Vojtěch Bednář, dělá problémy v mnoha firmách s německými resp. rakouskými vlastníky.¹

Představa zahraničních „matek“ jakožto majoritních vlastníků dceřiných společností, že v Čechách to předci musí fungovat stejně, když to funguje u nich, je někdy velice naivní. Následně se dostávají statutární orgány korporací do ne příliš závidění hodné situace, kdy musí balancovat mezi „příkazy ze shora“ a současně respektovat a pokud možno neporušovat právní řád země, kde dceřiná společnost působí. Statutární orgány ve snaze vyhovět požadavkům zahraničním vlastníkům se snaží postupně zavést různé postupy, které mají minimalizovat rizika spojena s řízením korporací. Můžeme se tedy v praxi setkat s omezením výlučného oprávnění statutárních orgánů způsoby, jako jsou: *„princip čtyř očí“*, *společné zastupování obchodní korporace jednatelem a prokuristou nebo podmínění určitých úkonů statutárního orgánu předchozím souhlasem valné hromady, dozorčí rady.*

Důvody pro omezení výlučného oprávnění statutárních orgánů bývají různá, někdy jde o „mocenské hry společníků“, kteří chtějí mít fungování společnosti pod kontrolou, jindy jde jenom o pouhou snahu snížit rizikovost chyb při manažerském vedení společnosti. Čím dál tím častěji se ozývají ohlasy některých obchodních korporací zejm. se zahraničními vlastníky, kteří by uvítali způsob tzv. *corporate governance*, na který jsou zvyklí a který se postupně dostává do praxe i u nás.²

Zaměříme se tedy na důsledky omezení výlučného oprávnění statutárního orgánu a rozeberme si případné situace, které mohou nastat a dát odpověď na otázku, jestli v daném případě budeme hovořit o non negotiu nikoho nebo non negotiu jednajícího člena.

¹ <http://ekonomicky-denik.cz/rozhovor-vojtech-bednar-firemni-sociolog/>

² <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/corporate-governance-ve-stredni-evrope>

1.1 Non negotium

Non negotiu, nebo chcete-li zdánlivému právnímu jednání se až donedávna věnovala jen právní teorie. V předchozí právní úpravě se pojem zdánlivého právního jednání nevyskytoval, protože byl zahrnutý do pojmu absolutní neplatnosti, kterou byla postihována i jednání zdánlivá. S novým občanským zákoníkem (dále jen OZ) se zákonodárce rozhodl k jeho výslovné úpravě. Upustil se od výslovné definice právního jednání v zákoně a nově se vymezuje prostřednictvím následků, které vyvolává.³

*„Za non negotium, nebo-li nicotné (neexistentní) právní jednání považujeme takové chování, které je sice právnímu jednání podobné, protože činí zdání, že jde o právní jednání, ale pro své zásadní vady, jež brání jeho vzniku, právním jednáním není.“*⁴ Podle právního stavu ke dni 31.12.2013 se tato jednání, která nyní označujeme jako zdánlivá, chápala jako nicotná a posuzovala se stejným způsobem jako jednání neplatná. Účel nové právní úpravy byl tedy jasný, upravit nový právní institut zdánlivého právního jednání a odlišit jej od neplatného právního jednání.

Nicotností jsou postiženy vady právních jednání – neexistence vůle, absence vážné vůle a absence srozumitelnosti a určitosti projevu vůle. Jsou tedy považovány za neexistentní od samotného počátku.⁵

Ve dvou následcích je však mezi jednáním, které je posuzováno jako zdánlivé a právním jednáním, které je postihnuto neplatností, značný rozdíl.⁶ Jak je patrné i z důvodové zprávy, zákonodárce upřel osobám dotčených nicotností právního jednání, zejm. těm, které v platnost právního jednání důvěřovaly, dobrodiní náhrady škody.⁷ Právní jednání však zůstane zachováno v případě, že nicotností byla dotčena pouze jeho část (např. jeden projev vůle).⁸

³ Srov. § 545 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴ Srov. názor prof. Tichého v komentáři ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I (Obecná část). 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014., str. 1338

⁵ Srov. § 551 až 553 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶ Srov. názor prof. Tichého v komentáři ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I (Obecná část). 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014., str. 1299

⁷ Srov. Důvodová zpráva k z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 551, vs. názor prof. Tichého v komentáři ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I (Obecná část). 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014., str. 1343, kde konstatuje, že: *„...nelze nikomu odepřít to, co mu po právu náleží (§ 5 odst. 2f OZ) a dále nikdo nesmí těžit z nepoctivého jednání § 6 odst. 2 OZ. Ze zásady právní ochrany a zejm. pak poctivého dobrověrného subjektu plyne, že osobě dotčené zdánlivým jednáním je třeba přiznat stejné postavení jako osobě dotčené neplatným právním jednáním.“*

⁸ Srov. Důvodová zpráva k z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 554

2. Jednání obchodní společnosti vs. zastoupení obchodní korporace, jen změna slovíček?

2.1 Jednání právnické osoby - obchodní společnosti – stav k 31.12.2013

2.1.1 Právnické osoby obecně

Občanský zákoník z roku 1964 ve znění k 31.12.2013 ⁹ přiznával všem právnickým osobám kromě způsobilosti mít práva a povinnosti, také způsobilost k právním úkonům.¹⁰ Způsobilost k právům a povinnostem, ani způsobilost vlastními právními úkony nabývat práva a zavazovat se, nebyla u právnických osob omezována, pokud se nevyskytla speciální právní úprava, která by to umožňovala.

ObčZ vnímal porušení zákona jako důvod neplatnosti právního úkonu. V § 39 OBčZ bylo stanoveno, že ... „*neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům*“, tj. konstatování neplatnosti právního úkonu (smlouvy). Judikatura postupně výklad tohoto pravidla korigovala a neplatnost omezovala jen na podstatné nezákonnosti.¹¹

ObčZ vycházel z preference tzv. *absolutní neplatnosti*, což znamenalo, že právní úkon vůbec nepůsobil zamýšlené právní důsledky, neplatnosti se mohl dovolat každý a soudy (orgány veřejné správy) k ní přihlížely *ex officio*.

Kromě toho v dalších zákonech mohlo být stanoveno, že daná právnická osoba *není způsobilá k určitým jednáním*¹², že právnickým osobám mohla být *omezena dispozice s určitou částí majetku*¹³ či *omezení jiných majetkových dispozic*¹⁴.

⁹ Srov. z. č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník (dále jen ObčZ)

¹⁰ Srov. § 18 a § 19 a) z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, nově právní jednání

¹¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04: „Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obchází, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu. V soukromoprávní sféře ne každý rozpor se zákonem má za následek absolutní neplatnost právního úkonu. Smyslem ochrany legality v soukromoprávní sféře není jen ochrana zájmů státu, ale především ochrana soukromoprávních vztahů, tedy především ochrana smluvních vztahů podle zásady „pacta sunt servanda“ (smlouvy se musí dodržovat). V soukromoprávní sféře platí zásada, že co není zakázáno, je dovoleno. Proto každý zákonný zásah do této sféry je třeba vnímat jako omezení lidské svobody a proto je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem restriktivně a nikoli extenzivně. Opačný výklad by byl v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v tomto případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“

¹² Srov. § 9, § 9a) z. č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů: „Společenství vlastníků jednotek (dále jen „společenství“) je právnická osoba, která je způsobilá vykonávat práva a zavazovat se pouze ve věcech spojených se správou, provozem a opravami společných částí domu (dále jen „správa domu“), popřípadě vykonávat činnosti v rozsahu tohoto zákona a činnosti související s provozováním společných částí domu, které slouží i jiným fyzickým nebo právnickým osobám. Společenství může nabývat věci, práva, jiné majetkové hodnoty, byty nebo nebytové prostory pouze k účelům uvedeným ve větě první.“

Za právnickou osobu jednal její statutární orgán, nebo mohla být zastoupena zákonně a to pověřenými osobami nebo vedoucím odštěpného závodu. Nebo mohlo jít o tzv. smluvní zastoupení a to buď prostřednictvím prokury, nebo na základě plné moci.

2.1.2 Obchodní společnosti

Podle staré právní úpravy statutární orgán jednal jménem právnické osoby, pro právnickou osobu nabýval práva a povinnosti, vytvářel její vůli a projevoval ji. Právnická osoba tedy jednala přímo a statutární orgán nebyl považován za jejího zástupce.¹⁵

Společenská smlouva, stanovy, zakladatelská listina jsou listiny, ze kterých jsme vycházeli při získávání informací o oprávněnosti a způsobu statutárních orgánů jednat za obchodní společnosti. Nesmíme opomenout ani obchodní rejstřík a tzv. *princip materiální publicity* skutečností zapsaných v obchodním rejstříku.¹⁶

Obchodní zákoník, (dále jen ObchZ), chránil dobrou víru třetích osob ve vztahu k statutárnímu orgánu, který překročil rozsah předmětu podnikání právnické osoby. Pokud však statutární orgán překročil zákonem svěřenou či dovolenou působnost, právnická osoba nebyla z takového jednání vázaná vůči třetím osobám.¹⁷ Navenek lze tedy omezit jednání statutárních orgánů jménem společnosti např. podmíněným souhlasem valné hromady k některým úkonům a není možné jej zapsat do obchodního rejstříku.

¹³ Srov. § 21 z. č. 227/1997Sb., zákon o nadacích a nadačních fondech: „Majetek nadace nebo nadačního fondu smí být použit pouze v souladu s účelem a podmínkami stanovenými v nadační listině nebo ve statutu nadace nebo nadačního fondu jako nadační příspěvek a k úhradě nákladů souvisejících se správou nadace nebo nadačního fondu.“

¹⁴ Srov. z. č. 128/2000 Sb., o obcích omezuje svobodu jednání obce (např. ručení obecním majetkem § 38 a násl.) oproti soukromoprávním subjektům. Důvodem omezení je skutečnost, že obec disponuje veřejným majetkem a nakládá s veřejnými prostředky, tedy do popředí vystupuje veřejný zájem na transparentnost a efektivnost hospodaření obce.

¹⁵ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. Května 2003, sp. zn. 29 Odo 430/2002: „Jednání statutárního orgánu právnické osoby není jednáním za jiného, ale jednáním této právnické osoby.“

¹⁶ Srov. § 29. z. č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, dále jen ObchZ, také rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. března 2014, sp. zn. 32 Cdo 963/2012, V rozsudku Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 963/2012 ze dne 12.3.2014 se mimo jiné uvádí, že: „...je třeba zdůraznit význam principu materiální publicity obchodního rejstříku. Členové představenstva, kteří zavazují společnost, a způsob, kterým tak činí, se zapisují do obchodního rejstříku (§ 191 odst. 1 čtvrtá věta ObchZ.). Obchodní rejstřík je veřejným seznamem založeným na principu materiální publicity, jehož pozitivní stránka je zakotvena v ustanovení § 29 odst. 2 ObchZ., ve znění účinném od 1. července 2005 do 31. prosince 2013. Jak plyne z tohoto ustanovení, skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění (ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo již dříve). Ode dne provedení zápisu se tudíž nikdo nemůže dovolávat toho, že mu zapsané skutečnosti nebyly známy.“

¹⁷ Srov. § 13 odst. 4 z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

a) Veřejná obchodní společnost

Statutárním orgánem jsou všichni společníci, kteří ručí za dluhy společnosti veškerým svým majetkem společně a nerozdílně. Společenská smlouva mohla stanovit, že statutárním orgánem jsou pouze někteří společníci nebo jeden společník. Pokud statutárním orgánem více společníků, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Omezit jednatelské oprávnění statutárního orgánu mohla jen společenská smlouva. Takové omezení však bylo považováno vůči třetím osobám za neúčinné.¹⁸

b) Komanditní společnost

Dle § 101 odst. 2 ObchZ - komanditista ručil za závazky ze smluv, které jménem společnosti uzavřel bez zmocnění a to ve stejném rozsahu jako komplementář. Společenská smlouva mohla upravit různé způsoby, jakými budou komplementáři jménem společnosti jednat:

- a) navenek jednají všichni komplementáři společně (např. písemný právní úkon vyžadoval vždy podpisy všech komplementářů),
- b) navenek jedná vždy jen několik komplementářů společně, nikoliv však všech,
- c) jednat navenek je oprávněn každý komplementář samostatně.

Statutárním orgánem u komanditní společnosti mohl být jen společník - komplementář, nikoli třetí osoba stojící mimo společnost. Pokud bylo statutárním orgánem více komplementářů, považoval se takový statutární orgán za orgán kolektivní. Společenská smlouva proto měla obsahovat pravidla pro jeho rozhodování. Statutárním orgánem mohla být i právnická osoba - její statutární orgán nebo jím pověřený zástupce, který následně jedná jako statutární orgán komanditní společnosti.¹⁹

Platilo, že komanditista nemá a nemůže mít postavení statutárního orgánu, může však být statutárním orgánem k jednání jménem společnosti pověřen. Pokud by jednal za společnost bez pověření, uplatnilo by se, že komanditista ručí za závazky, které takto za společnost sjednal, neomezeně celým svým majetkem stejně

¹⁸ Srov. § 85-86 z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

¹⁹ Srov. Bartošíková, M. Statutární orgány osobních obchodních společností. Obchodní právo, 2000, č. 1, s. 1.

jako komplementář, za hlavního obligačního dlužníka se však považovala společnost.²⁰

c) Společnost s ručením omezeným

Statutárním orgánem společnosti je jeden nebo více jednatelů. Je-li jednatelů více, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak.

Tady bych uvedla do pozornosti některé zajímavé judikáty, která pokládám za rekodifikací nepřekonané a měli by být i nadále zohledňovány při rozhodování soudů.

Jako první se nabízí téma problematika jednání jednatele samostatně na základě generální plné moci a nerespektování společného zastupování.²¹ K tomu jen poznámka k platnosti udělení individuální plné moci ke konkrétnímu úkonu jednoho jednatele k druhému, kteří jinak jednají navenek společně. V tomto rozsudku soud judikoval (v souladu se soukromoprávní zásadou co není zákonem zakázáno, je dovoleno), že udělení individuální plné moci ke konkr. úkonu jedním jednatelem druhému je možné.²²

Dalším problémem, který v souvislosti se společným zastupováním více jednatelů soudy řešili, byl stav, kdy jednatel společnosti, který nebyl oprávněn zastupovat společnost, samostatně uzavřel jménem společnosti smlouvu. Soud ve svém rozhodnutí konstatuje, že: „Uzavřel-li smlouvu jménem společnosti její jednatel, který podle zápisu v obchodním rejstříku nebyl oprávněn činit jménem společnosti právní úkony samostatně, ale pouze s dalším jednatelem, nelze takový projev vůle považovat za projev vůle společnosti, neboť nebyl učiněn způsobem, kterým jedná statutární orgán společnosti.“²³ Pokud požadavek společného jednání není v praxi dodržen, neutvoří se ani vůle obchodní společnosti, a protože smlouvu definujeme jako shodný projev vůle, takto uzavřenou smlouvou není společnost vázána.

²⁰ Srov. § 101 odst. 2). z. č. 513/1991 Sb., ObchZ

²¹ Srov. Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 19. června 2014 29 Cdo 4423/2013: „*Jednatel s.r.o., který podle společenské smlouvy a zápisů způsobu jednání v obchodním rejstříku není oprávněn jednat jménem společnosti samostatně, ale pouze společně s dalším jednatelem, nemůže jednat za společnost samostatně jako zmocněnec na základě generální plné moci.*“

²² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. ledna 2011, 32 Cdo 4133/2009, srov. také Hajná, K. - Jelínková, P. Ožehavé otázky zastoupení společností s ručením omezeným. COFOLA 2011: the Conference Proceedings. 1. Vydání, Masarykova univerzita, 2011.

²³ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2013, 32 Cdo 2594/2011

Za jednatele mohla být určena jen osoba fyzická. Omezit jednatelské oprávnění mohla pouze společenská smlouva, stanovy nebo valná hromada. Taková omezení jsou však vůči třetím osobám neúčinná.²⁴ Takové omezení nemá žádné důsledky pro platnost a účinnost právního úkonu a na úkon provedený v rozporu s ním je třeba nahlížet jako na bezvadný. Stanovy sice mohou omezit jednatelské oprávnění ale jen s účinky směřujícími dovnitř společnosti, např. mohou být klauzule o zákazu jednatele uzavřít smlouvu, jejíž hodnota převyšuje stanovený finanční limit, anebo budou takovou transakci podmiňovat souhlasem valné hromady. Smlouvy takto uzavřené, jsou ale pro společnost platné.

- d) Akciová společnost má kolektivní statutární orgán a tím je představenstvo. Pokud stanovy nestanoví jinak, za představenstvo jedná navenek jménem společnosti každý člen představenstva, který musí svou funkci vykonávat s náležitou péčí.²⁵ Způsob jednání se zapisuje do obchodního rejstříku. Stanovy, rozhodnutí valné hromady nebo dozorčí rady mohou omezit právo představenstva jednat jménem společnosti, avšak tato omezení nebyla účinná vůči třetím osobám.²⁶

V této souvislosti ještě poukážeme na problematiku společného zastupování prokuristy a člena statutárního orgánu, která se však bude odlišovat v chápání před a po 1.1.2014.

ObchZ se se danou problematikou výslovně nezabýval. Bylo stanoveno, že právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce. V této formulaci byla významná spojka „nebo“, které byl pozdějšími výklady přisuzován vylučovací význam, který souvisel s nazíráním na povahu právnických osob teorií tzv. přenesené reality, jež vychází z připuštění existence konkrétní formy právnické osoby zákonodárcem, která má způsobilost k právním úkonům a vlastní vůli, kterou

²⁴ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. října 2004, 29 Odo 34/2004

²⁵ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu 29 Cdo 3191/2010: *Jedná-li člen představenstva akciové společnosti jménem společnosti, je jeho povinností respektovat jak způsob jednání určený stanovami, tak i případná vnitřní omezení. Jestliže jménem společnosti jedná v rozporu se způsobem určeným stanovami a zapsaným v obchodním rejstříku, lze zásadně uzavřít, že porušuje povinnost vykonávat funkci člena představenstva s náležitou péčí. Sama okolnost, že společnost není jedním členem představenstva vázána, nevede bez dalšího k závěru, že jí z tohoto jednání nemůže vzniknout škoda, za níž by dotčený člen představenstva odpovídal.*

²⁶ Srov. § 191 z. č. 513/1991 Sb., ObchZ

projevuje její statutární orgán.²⁷ Oproti tomu prokurista jednal „za společnost“, jako její zástupce. Bez ohledu na rozsah jednatelského a zástupčího oprávnění člena statutárního orgánu a prokuristy zde panoval tento rozdíl. Mezi jednáním „jménem společnosti“ (jednání člena statutárního orgánu) a jednáním „za společnost“ (zastoupení, tedy i prokura) byla nepřekonatelná bariéra, kterou nešlo kombinovat, neboť by to znamenalo, že jedna osoba jedná sama (přímo) a současně zástupcem (nepřímo).

Tento právní názor byl potvrzen i více judikáty, ze všech uvedu dva a to rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 99/2002 a Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 55/99. V rozsudku soud judikoval, že *způsob podepisování za společnost, resp. zastupování společnosti členem statutárního orgánu společně s prokuristou, není možný*. Závěry rozhodnutí byly vyloženy tak, že jednání člena statutárního orgánu a prokuristy nelze kombinovat žádným způsobem.²⁸

V usnesení Vrchního soudu se uvádí, že nelze vázat jednání prokuristy na kontrasignaci jednatele právě s ohledem na výše uvedený rozdíl mezi jednáním „jménem společnosti“ a jednáním „za společnost“. K tomu dodal Vrchní soud, že způsob podepisování prokuristy dle §14 odst. 5 ObchZ znamená pouze způsob, jakým činí svůj podpis, nikoliv s kým tento podpis činí. Dodal také, že navržený zápis způsobu jednání by znamenal „nepřípustnou ingerenci do zákonem stanovené možnosti omezení jednání jednatelů“. ²⁹ Taková úprava by dále znamenala i to, že prokurista by tak byl fakticky postaven na roveň statutárnímu orgánu obchodní společnosti.

2.2 Zastoupení obchodní korporace – stav od 1.1.2014

S rekodifikací jsme si museli zvyknout na používání jiných právních pojmů než tomu bylo k 31.12.2013. Obchodní společnosti a družstva byla spojena pod společný a termín obchodní korporace. Novinkou je i samotná podstata konceptu jednání obchodních korporací. Nově totiž statutární orgán jedná - zastupuje jako zástupce

²⁷ EICHLEROVA, K. Podnikání a podnikatel, jednání podnikatele a jeho zastoupení. In: CERNA, S. et al. Podnikatel a jeho právní vztahy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013. s. 13.

²⁸ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2003 sp. zn. 32 Odo 99/2002.

²⁹ Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000 sp. zn. 7 Cmo 55/99

obchodní korporace. Občanský zákoník z roku 2012³⁰ totiž vychází z toho, že vlastní vůli může mít toliko fyzická osoba, která pak může být následně prostřednictvím institutu zastoupení přičítána osobě právnické. Členové statutárního orgánu neprojeví vůli obchodní společnosti, ale vlastní vůli, ze které budou vznikat práva a povinnosti přímo obchodní korporaci. Další novum, je fakt, že prokurista je (stejně jako statutární orgán) ze zákona výslovně povinen vykonávat svoji činnost s péčí řádného hospodáře a respektovat tzv. pravidlo podnikatelského úsudku (tzn. že bude mj. výslovně povinen jednat pečlivě a s potřebnými znalostmi, v dobré víře a v obhajitelném zájmu obchodní korporace). Došlo tak k dalšímu přiblížení charakteru prokury a funkce statutárního orgánu. I když se právní teoretici rozcházejí v názoru, jestli je možné společné zastupování prokuristy a člena statutárního orgánu možné a argumentaci pro a proti, z praxe odpovídám, že je.³¹

Souhlasím s názorem L. Joskové, která se přiklání k závěru, že společné zastoupení člena statutárního orgánu a prokuristy možné je, protože jsou oba v postavení zástupce obchodní korporace. Ovšem jak uvádí B. Havel nesmí dojít k tomu, aby statutární orgán byl zcela vyloučen nebo aby jeho kompetence byla zcela přenesena.³² Nově tedy podle mého názoru nebude totiž nově možno bez dalšího aplikovat závěry stávající judikatury o nepřípustnosti směšování jednatelského oprávnění statutárního orgánu a zastupování prokuristou a to za předpokladu, že statutární orgán je vícečlenný, aby si i nadále zachoval možnost jednat samostatně.

2.2.1 Smlouva o výkonu funkce

Nová právní úprava v oblasti práva obchodních společností se dotkla i vzájemných vztahů obchodních korporací a členů jejich orgánů. Jde zejm. nové požadavky na členy orgánů obchodních korporací při výkonu jejich funkce, zpřísnění odpovědnosti za porušení povinnosti péče řádného hospodáře, ale také o novou úpravu smlouvy o výkonu funkce. Smlouvu o výkonu funkce a všechny její následné změny je dále nutné předložit nejvyššímu orgánu společnosti ke schválení. Toto

³⁰ Srov. z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen OZ

³¹ Srov. § 450-456 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³² Eichlerová, K. OBCAN LIVE: společné zastupování prokuristy a člena statutárního orgánu, ano či ne?, www.obcan.cz, 12.3.2015

schválení by přitom mělo mít podobu a formu vyžadovanou zákonem pro úkony nejvyššího orgánu, zejména jeho zachycení v zápisu z valné hromady.

Není účelem tohoto příspěvku rozebírat náležitosti smlouvy, zaměříme se na smlouvu jen v souvislosti se zpřísněním odpovědnosti zejména statutárních orgánů při výkonu jejich funkce. Nutno podtrhnout, že *jakékoliv omezení odpovědnosti člena orgánu za škodu nejsou možná, resp. se k nim nepřihlíží.*³³

Člen orgánu je nadále vázán *povinností péče řádného hospodáře*. Její nová zákonná definice, podrobnější stanovení následků jejího porušení, jakož i *zavedení tzv. pravidla podnikatelského úsudku*. Cílem je přimět členy orgánu při obchodním jednání a podnikatelském rozhodování k náležité péči, odpovědnosti a loajalitě. V opačném případě stanoví nová právní úprava poměrně zásadní sankce. Např. se *jedná o povinnost člena orgánu vydat prospěch; v případě úpadku společnosti i za dva roky zpětně, pokud člen orgánu (i bývalý) věděl nebo mohl vědět o hrozícím úpadku korporace a neučinil „vše potřebné a rozumně předpokládané“ pro jeho odvrácení (zejména sám nepodal insolvenční návrh). Soud dokonce může pro takový případ rozhodnout, že člen orgánu bude za závazky společnosti ručit.*³⁴

2.2.2 Pojištění odpovědnosti statutárního orgánu

Členové představenstva a dozorčí rady akciové společnosti, stejně jako jednatele, prokuristi odpovídají celým svým majetkem za škodu, kterou způsobí korporaci porušením svých zákonných nebo smluvně převzatých povinností. Smlouva mezi korporací a členem jejího orgánu, která by tuto povinnost omezovala, je ze zákona neplatná. Jediným účinným prostředkem, kterým lze rizika minimalizovat je tzv. D&O pojištění (pojištění odpovědnosti členů orgánů společnosti/korporací). Pojišťovna v případě vzniklé škody a za podmínek sjednaných ve smlouvě, uhradí škodu, která musí být vyčíslena v penězích.³⁵

³³ Srov. § 53 odst. 2 z. č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, dále jen ZOK

³⁴ Srov. § 68 z. č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích

³⁵ <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/odpovednost-statutarniho-organu-ppbi-51035.html#!&chapter=5>

2.2.3 Trestní odpovědnost

České trestní právo upravuje trestní odpovědnost fyzických i právnických osob. U obchodních korporací může jít převážně, nikoliv výlučně, o hospodářské trestné činy. Pokud je skutková podstata trestného činu naplněna jednáním kolektivního orgánu, jsou za tento trestný čin odpovědni jednotlivé fyzické osoby, které se svými jednáním na rozhodnutí společnosti podílely, stejně tak může být odpovědná i sama právnická osoba. Je potřeba také zohlednit konkrétní povinnosti statutárního orgánu, výkon jeho působnosti prostřednictvím svých podřízených, kteří jim připravují podklady a konají na základě jejich pokynů. Vzniká nepřehledná situace, kdy navenek sice zastupuje společnost statutární orgán. Vždy je nutné dostatečně prokázat alespoň úmysl spáchat trestný čin.³⁶

2.2.4 Kolektivní statutární orgán

V praxi můžeme nově u společnosti s.r.o. objevit i možnost kolektivního orgánu jednatelů tzv. jednatelství. Je potřeba mít upravenou i společenskou smlouvu s.r.o., protože vedle kolektivního orgánu společnosti tvořeného jednatelem existovala současně i možnost samostatného statutárního orgánu. OZ v § 164 odst. 3 rovněž upravuje případ jednání jednatelů (kolektivního orgánu) za společnost vůči zaměstnancům společnosti, když stanoví, že s.r.o. pověří jednoho z jednatelů právním jednáním vůči zaměstnancům. Pokud tak společnost neučiní, vykonává tuto působnost předseda statutárního orgánu. OZ ani ZOK nerozlišuje mezi odpovědností členů kolektivního statutárního orgánu a odpovědností samostatných statutárních orgánů.

OZ v § 2894 odst. 2 stanoví, že pokud nebyla povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje tato povinnost škůdce jen v tom případě, pokud tak stanoví zvlášť zákon. Z § 2910 OZ lze jednoznačně dovodit povinnost nahradit škodu obchodní korporaci způsobenou statutárním orgánem porušením péče řádného hospodáře. Z ustanovení § 3 odst. 2, § 49 odst. 1 a 2 a § 53 odst. 3 ZOK lze vyvodit úmysl zákonodárce, aby statutární orgán obchodní korporace byl odpovědný

³⁶ Srov. Trestný zákoník z.č. 40/2009 Sb., a z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

za újmu, tedy i nemajetkovou újmu, způsobenou porušením péče řádného hospodáře. Otázkou je, nakolik je splněna podmínka stanovená v § 2894 odst. 2 OZ, že povinnost odčinit nemajetkovou újmu postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. Lze dospět k závěru, že statutární orgán je odpovědný i za nemajetkovou újmu způsobenou obchodní korporaci porušením péče řádného hospodáře. K definitivnímu závěru je však třeba vyčkat na judikaturu.³⁷

³⁷ <http://www.epravo.cz/top/clanky/jednatele-jako-kolektivni-organ-95020.html>

3. Závěr

Příliv zahraničního prvků do české ekonomiky sebou přináší kromě kapitálu i požadavky na zkvalitnění a zefektivnění právních předpisů tak, aby se obchod mohl rozvíjet tím nejlepším směrem, tedy k zisku nás všech.

I když to bude znít trochu sebestředně, nový Občanský zákoník a Zákon o obchodních korporacích, které již druhým rokem plují po vodách českého právního řádu a zvládají svou cestu více méně s překonatelnými překážkami.

Uvidíme, jak se však bude vyvíjet judikatura, zejm. i s ohledem na odpovědnost statutárních orgánů vůči třetím osobám, jestli zůstane ono zastupování dále tak nevinně se tvářící, nebo opět budou muset společnosti předělávat společenské smlouvy. Myslím, že si spousta statutárních orgánů dnes neuvědomuje svou povinnost péči řádného hospodáře, o ručení svým majetkem za dluhy společnosti ani nemluvě.

Když jsem se ptala svého pojišťovacího poradce, jak jde pojištění statutárních orgánů nebo i zaměstnanců vůči škodě, kterou můžou způsobit svému chleboďárci, řekl mi: Nic moc. A nepřekvapil mě. Věřím tomu, že až proběhne médii nějaká kauzička, tak se možná pár chytrých lidí začne zamýšlet nad tím, jak budou řešit stav, když budou muset vrátit veškeré své výhody za poslední dva roky tvrdé práce, kde budou bydlet a jak se to vlastně všechno mohlo stát? Co bohužel zazlívám všem kompetentním orgánům je slabá informovanost korporací ze strany státu o nástrahách jednatelství, prokury, založení korporace. Bez zaplacených drahých advokátů by dnes neměla většina korporací upravené společenské smlouvy. Tak doufám, že bude více informovaných statutárních orgánů, více usměvavých prokuristů a co nejméně sporů mezi jednateli v rámci kolektivního orgánu a od soudů očekávám judikaturu, která bude zohledňovat i dosavadní praxi.

4. Prameny

Odborná literatura:

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I (Obecná část). 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014., str. 1338

Hajná, K. - Jelínková, P.: Ožehavé otázky zastoupení společností s ručením omezeným. COFOLA 2011: the Conference Proceedings. 1. Vydání, Masarykova univerzita, 2011.

Eichlerová, K. OBCAN LIVE: společné zastupování prokuristy a člena statutárního orgánu, ano či ne?, www.obcan.cz, 12.3.2015

Důvodová zpráva k z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 554

Normativní právní akty:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

Zákon č. 227/1997Sb., zákon o nadacích a nadačních fondech

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

Zákon č. 40/2009 Sb., trestný zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. ledna 2011, 32 Cdo 4133/2009,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2013, 32 Cdo 2594/2011

Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 19. června 2014 29 Cdo 4423/2013

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. Května 2003, sp. zn. 29 Odo 430/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. Března 2014 sp. zn. 32 Cdo 963/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. října 2004, 29 Odo 34/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 3191/2010

Internetové zdroje:

<http://zpravy.e15.cz/pravo-a-byznys/zmeny-v-jednani-za-pravnicke-osoby-1010674>

<http://www.epravo.cz/top/clanky/blizsi-specifikace-urceni-zpusobu-jednani-jednatele-jmenem-spolecnosti-a-zastupovani-podnikatele-prokuristou-83683.html>

[http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d39548v49570-spolecne-jednani-vice-jednatelu-podle-hodnoty-veci/?search_query=\\$index=1743&search_results_page=3](http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d39548v49570-spolecne-jednani-vice-jednatelu-podle-hodnoty-veci/?search_query=$index=1743&search_results_page=3)

<http://pravniradce.ihned.cz/c1-26786450-spolecne-jednani-jmenem-obchodni-spolecnosti>

<http://ekonomicky-denik.cz/rozhovor-vojtech-bednar-firemni-sociolog/>

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/corporate-governance-ve-stredni-evrope>

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/odpovednost-statutarniho-organu-ppbi-51035.html#!&chapter=5>

<http://www.epravo.cz/top/clanky/jednatele-jako-kolektivni-organ-95020.html>